

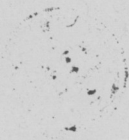
1135-4
00
BRQAT QADBRR

ISMAIL

(POEMA)

QRDM ASSR DEVLET NEŞRIJATD 1936

К-Тат.
2-769 ЁРОЇАТ QADЪR

ISMAIL

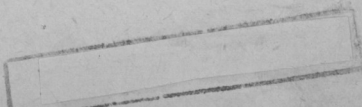
POEMA

ИИБ. №

QRЪM ASSR DEŲLET NEŞRIJATЪ

1 9 3 6

ИРГАТ КАДЫР

ИСМАИЛ

Редактор *Р. Тынчеров.*

Техредактор *А. Бондаренко.*

Художник *А. Варфоломеев.*

Ответ. корректор *С. Ильясов.*

I

AQIBR

JÛLLAR

Hic unutmam
jigirmi eki senesinin
fevralini.

Hava suvuq
taş catlajçaq dereçesi,

Faqırlarda
jaqarlıq joq,
aşarlıq joq.

Tek dert olğan
ölym, kotek tehlykesi.

Oçaqıñıñ etrafıñı
sarıp alğan
dört oqıñnen

Olarıp anaj—
Koz jaşıñ sile verdi;

Parmaqıñnen
kostererek Ismailni:

„Мына, endi
Kim вақағақ sizni“,—dedi.

Menim endi tırnaqlarım
qorıp ketti,
qart ekenim.

„Juvqan kirni
aqtartmajsyn“, — dep, ajttılar.

„Ket qartanaı,

biz başqasın

tuttıq endi,

O juvaçaq kırımızni“, —

dep quvdı da qajtarǵılar.

Dedi anaj: Ej balalar!

Vaqt aqır,

kunler aqır;

Bir cöp de joq dolaplarda,

Her jer taqır.

Oçaq baş sokıp qalqan;

Memetcik de

Aslıqından eki sözni

biri-birine qoşalmadı:

— Kopek tapsaq

kene sojar

aşar edik,

— Ama o da joqtır, —

dedi, el salladı.

Qoralandı oçaq baş

ajaqların

Her birini baş engin,

Сыраı da joq,

Tuşyneler: naş etip

өлmemeli,

Јувојан кирнѣ аѡартмајсѣн", — деп, ајттѣлар.

Cynki actan əlgenlərinin
sajьsь coq.
Eң kikkene Çemilcik de
pek bitkendi,
O, cəplykten cigit ¹ çьjuv
seferine ketken edi.
Anaj ketti sandьqьnь
baştan-başqa aqtarmaq;
„Belkim-belkim bir nusfije“—
degendajьn,—
„bir beşlikcik
сьqar bir funt un almaq“.

Eң vyjygi qara-esmer
Ismail da
Qara—zejtyn kozlerini
dolandьrdь;
Inçe vejaz tişlerini
qajrap-qajrap,
Oçaq vaşь tytyninden
o da turdь.

— Сьqar keter, evin-varqьn
joq eterim!—
degen seske:
— Bir nusfije tapьm,—
sesi sel'am verdi,
Dal tyşkendaj Ismailni
o tatlь ses
Birden birge kettirmedi,
geri cekti.

Coqqa syrmej, balalar da
cigit çýjыр jetiştirler;
Kene bytyn bir qoranta,
ana-bala,
aqa-qardaş
oçaq vaşь tizildiler.

Qorantada xajal byjuk,
bu altynnen
Qara qьşнь denişeler vaşqasьna;
Bu altynnen kocken evni
„denişeler jaңьsьna“.
Jaşav icyn bir qac cuval
bejaz unnen
Bir qac qursaq
Jaq alalar jağьsьna.

Hesap, dava, xajal kece,
Aјьralar vekillikke
Anajнь hem Ismailni;
Anaj ile Ismail da
nusifjeni satmaq icyn
Dolaşalar kojniң icin,
dört bir cetin.
Problema hal' olundь,
vaхttьr işte,
Qomşularь zengin Ali
„jardьm“ etti,
Aрајьna:
— Сыq, Nefize, ver
bir funt un,
bir funt kepek,

Ketsinler de, tıqınsıylar
aclar,—dedi.

— Altın ise az da olsa
temel maldır,
Topla coğca
Kerek olur bir kun,—dedi.

Anaj aldı un, kepekni,
 vöjun bukip,
 Adymny şyqlaştyrdy
 jolqa tyştı;
 Evge qajtyr, vıraz sajma,
 vıraz pite,
 Hazırlady... balalarqa
 bolyştırdı.

İsmaildir, qatlanmadı
o, tahqirge,
Tışın qajrap saq qolynen
picaqyn qavij tuttı;
Ali vajnyñ kocermesin
Atlaqanda
Appaq vaçaq dev kopëkke
Bir syryndi.

Kopek kelip İsmailniñ
eñsesine ƣırlanqanda,
Qara qulaq piçaqнь
dolandyrdь.
Şorwaçьnyñ ta qarньнь
delmek icyñ
Appaq waçaq varaq itni
jerge urdь.

Kopek tapsaq kene sojar, aşar edik

Bu azbarda Ismailniñ
 babasъ da,
Pek coq jylar ыqat jyrip
 terin tokti;
Bu azbarda zavallъ qart
 geçe demeј,
Kundyz demeј calыştъ da
 belin bykti.
Bu azbarda azmъ haqlar
 aşalmady?..
Azmъ ыqat talaumady,
 xorlanmady;
Azmъ faqyr emegini
 kefil qojъr,
 vojun ekiр
Ali vajqa jalvarmady?..
Azmъ oksyz bu azbarda
 koz jaş tokiр,
Din aşqъna haqqъna
 haq tilemedi?..
Azmъ oksyz bu azbardan
 tahqirlenip,
Nefretienip kokreginden
 itelmedi?..
Zengin Ali kecken edi
 ter vaşъna;
Mъyldana vere edi
 öz, vaşъna.

II

ALI BAJNĀN

QORANTASĖ

— Мъна Sel'am,
Men de keldim,
Ali mърza!

Сақьртувсыз musafirim,
bilesiz ja...

Ister iseq, sennen ығраз
қонуығьм,

Istemezseñ daha başqa
koryşirim.

Kerek olsa, hep bir ɵlym,
Seni cerik-ceriklerim;

Sevip-sajqan
dɵrt evl'adyñ
jetim eter

Bizim kibi soqaqlarqa
tyşyririm.

— Otur qardaş, otur җаньм,
baş ystinde
jeriñ hazьr

Her ne deseñ laf etejik
Men aразьr...

Ne istersen vujur, qarьp,
her şeј hazьr..

— Ketir apaj, ac jemekni,
Ətmek,
bal,
jaq,
qavurma var?!

Sen, Ismail, kel aşasa.
Şajna ۇзақ toqtamasa....

Degen sözni ajneçi vaj
ajta-ajta,
Ismailge tiz cokerek
tyfyldedi.

— Of, qardaşym, Men
nejlerim,
joq bir care;
Saça nasyl bir jardyşym
olыр?—dedi.

Ismailniң ta mijine
kecken aclyq;
Qara zejtyn kozleri de
pek dolandy.

Ali vajnyң evi-varqъ.
Saltanaty,
Ismailni qajrъ vaştan
acuvlatty.

— Hajdy endi, zengin Ali,
hikaje et,
Мында joqtyr qahvedeki
Amet, Memet;

Utanmağa, qorqmağa da
joqıy haçet,
Keckenlerni tarif et sen
serbest-serbest.

Xatırñdamъ?
Bizim qartnıñ
Bu azbarda;
Tamam on yıl
Bırat olıp
calısqanъ?

Xatırñdamъ,
Aqac tuşıp arqasına
Tamam beş aj xasta jatıp
talaşqanъ?

O işlerniñ qarşısına
siz, bizge
Ne öymlik, ne tirimlik
bir kapık;
Hic olmazsa evde qalqan
Yc jetimniñ
xatır içyn

Bu zor künde hisseñizden.
ajymajsız bir şejcik.

Onıñ içyn;
Keldim senden
„Qara qulaq“ pıcaqymnen
Sıñfıj duşman çelkesinden
emek haqqın almağa.

Bermegende:
Ali vajnъj juregine
Bu qamamъ
Tamъrnaçek soqmaqъa.

Zengin Ali
şaşmaladъ,
Şaşqanъndan
„esin çojdъ“
juvarlandъ
suv septiler
Ana, evl'at, pike, ala
qъran, qajqъ,
Suv sepken soq Alivajnъ
tirilttiler.

— Ne verejim a qardaşъm,
Bu qъtlъqta bir şej joq,;
Bir qac funtlar
un verirsem

Coq olmazmъ?
O da joq!..

— Ne jaraşъm, al qardaşъm,
vъraz kepek,
bir pud un;
O da kene benim degil,
Aşametniq unъdъr.

Ketirdiler evge unъnъ,
ötmek de var,
un da var;

Bu qытылqның матурына
ana-bala ғаştылар.

Evdekiler—

Bu bereket ne olqаны bilmediler,
Tyшты, хаял
ne ekenin тышyndiler.

Nehajeti hepisi ғаştы,
Ғашmaladы,
tillerini тишlediler.

Hepisi birden,
hejeçannen Ismailden:
— Qajdan aldың, qajdan ja?—
dep sordылар,

Ali vajны оqlы kelip
ketkenden соң
Meseleniң асылны аqladылар.

Evde quvanc,
balalar da,
ur patlasып, oйнаштылар,

Tышынçeden kozlerine
qara cokken
Qartanajның kozleri de
jaшardылар.

Quvancыndan:
Ismailniң
jyzin-kozin
өpe-өpe,
kirez kivi qызartтылар.

Yc aj qadar,
Un kormegen
qorantanь,
„Bir tojurmaq“ vazifenin
başь edi,
Bu maqsatcyn „narkomprod
polnomosь“
Bir aqьzdan: Ismailge
kosterildi.

Qalqan unnь
koz-bebegi kivi
saqlap
Azar-azar sajma japmaq
pite japmaq
Bəjleliknen:
jarь ɵly jarь tiri.
Esas maqsat:
Əlmej turьp
jazнь tapmaq.

L'akin evdə işke jarar
tek Ismail.

Qьşньq qara fel'aketin
korgen de o;
Un bitkençək qorantaq
un tapaçaq,
Kene de o! kene de o! kene de o!
— Ej balalar, qardaşlarьm!
sizler daha
pek jaşсьньz,
pek jaşсьньz!

Belkim-belkim bir „nufije“ degendajın Bir beşlikcik cıqar bir
funt un almağa

Siz jalьңыз sava, yje,
aқсамьңызнь тыsynesiz
jaşajsьңыз.

Ja jarьnqa ne jemekni,
ne icmekni,
тыsynmejsiz, qajьrtmajьz.

— Bilesizmi? anaj turьp
parmaqьnen
Meni sizge kostergendi,

Мына endi evl'atlarьm:
anaңыз da
vaваңыз da
budьr sizniң degen edi;

Bu haqiqat:
Menden vyjuk araңызda
iş beçergen
joqтьr endi,

Menden vaşqa
derdinizge
deva bulьr,
aқсьңызqa il'aқ bulьr.
joqтьr endi.

— Men ketejim Aқьmemet
şorvaқьqa,

Koжи uzaq, ekik unlyk
jol olşa da.

On doquznen jigirminçi seneleri
Calьşuvьm alьnmaжьp
tura anda.

III

AÇBMEMETNİN

AZBARBANDA

— Асыметет, Асыметет
евет аҫсы,
Аҫсыдыр о зеһер киви,
когет киви,
Сувиқтыр о тавиатта,
һақиқатта,
Qара ҫыһпың јели киви,
јылан киви.

— Соқ арадым бу ватанда
һақиқатны,
Бу козлерим һақиқатны
кормедилер;
Qайда варыр војун ексем,
sel'am берсем;
Kokregimden бир vahşıdaj itediler.

— Бир јыл кеце,
пагајкалар
memleketin,
Sasьq otlar, сөпһыклерден
artqanмыз:

Бир јыл кеце,
„Kanakada“, Stavruda, ²
Karatelni otrjadlarnь
daqtanмыз.

— Бир јыл кеце,
бу ватанны өзимизниң
Өзимизниң ана јурты,
dep turqanмыз;

Qurtulsaqta bejzlarnıñ
qamcısından,
Kulaklarnıñ qamcısına
tutulqanmız.

— Eki jıldıñ...
eki jılıq calısuym,
Alınmadı şorbaçdan
bu kungeçek;
Bu sıqlette ketip haqqım
istemeseñ,
Ajtıñız siz, bizge ötmek
kim bereçek?—
dedi—bunı İsmail.

Savlıqlaşır,
Cekmencigin jarynaraq
cıqtı evden
Qıñnıñ suvuq meteline
boqulmadan,
Qatılaraq vaqcalarnıñ
jalqıñna
Bir quş kibi qajır olır
ketti kojden.
Tañ malinde
kojden cıqqan
jalıñız jolcı,
ucynçı kun kete
jerni vartır tapqan.

Kopek kelip Ismailnin ensesine fırlanqanda

L'akin:

Qara Ismailni
sevir, sajr
Qarşylajcaq insan oqlr
tarылмаqlan.

Əjle oldr,
hatta-hatta Aşymemet
Pek salısqdr ыратьнъ
„tanьmadь“.

Iş istevcyn
evine kelgen Ismailni
Azvayьndan icke
adьm attьrmadь.

— Haj, ket balam,
joqtr işim,
joqtr aşьm,
Alla versin;
Bar vaşqa bir musulmanqa
belkim-belkim,
Bir voqazqa
Bir jerlerge
jerleşirsinq.

— Aşьvava!
belkim evde,
peckaьznьq etrafьnda,
Kun cьqqaçek
maqa jatmaq
mumkyn olьr?!

— Xajyr, xajyr!

Menim evim
kelgen, ketken sypyrkige
„dvor“ degil,

„Ajl'aq-ajl'aq
Əjle musylmanlyq olyr?—
dedi Aşь,
quvalady Ismailni
qarysyndan.

Ne iş verdi,
ne de jataq,
ket, ket,—dedi,
Emir etti:
Azbarьndan, qorasьndan!

Endi vaqьt pek kec edi,
Ismail da
Ketti digər şorvaçьсь
Davdavucqa. ³
Geçeleri kim olqanь
„bilmegenler“,
Olarda da qaldьrdьlar
onь tьştа.

Taң aqara, açьь jelnin
vьzьltьсь
Ismailni bir japraqda
qaltьrata.

Bu evden de bir merhamet
olmajçaqın;
Anlaqan soñ sava endi
keri qajta.

Bøjle kecti
bir qac kunler,
Ismailge
Bir jerden de
ne iş, ne aş vermediler.
„Pomgol“ evinin hejetine
jalvarsa da.

Baş koterip:
— Sen kimsin şu?—demediler.

Aclıqından jyzi şişken
bir caresiz.
Ne jarmalь eglenmeden
kojge qajttı;
Ev icine kirer-kırmez
boñalqandan
Oçaq vaşь uzandь da
jatьp qaldь.

IV

KOMISSIJA

HUZURBANDA

Kojde ise komissija
geçe, kundyz,
„Fen-texnika“ (?) işlerinen
meşqyl edi;
Elge tyşken faqýrlarný
nasyl etip,
Cekiştirip öldürmekni
tyşynirdi.

— Nasyl bir soj usullarný
qavul etsek,
Daha qat-qat
ыңыңыңлар fuqareler;
Andan soңra bir kimseniñ
ne soqaný,
Ne sarýqý, ne etine
tijmezdiler...

Nazarýnen bir kun aqşam
komissija,
Хысыз arav
seferine
dal

tyşkende,

Jyzi şişik—
Ismailnin
kelgenini,
Starosta
Voma İbrahim⁴
rast kелgendi.

O kun xatip
tellal bere
komissiyaqa,
dejki:
„Онъ sepetleri
бошатылган“.
Азмъ eken
соqmъ eken.
kimse sormaj,
Haqiqatta:
biç beş jyzden
biri алынган.

Emir bere
Voma İbrahim
komissiyaqa:
— Bar da qara İsmailni
syrykleñ—dej.
„Сынки онъ
cehresinde
Şişik бар,—dej,—
İhtimaldъ, balqurt
tişlep

Jarqandyr,—
dej.
„Evet, ömyr,
ömyrmi ja—
qara komyr“,
Bunь ajta kojniң
faqyr-fuqaresi;
Biz calьştьq,
bizler aldьq
azatьqнь;
Aşar, icken
kene kojniң
celevisi.

Atik Ali ⁵ acuvьndan
qьzьn doge,
Oңa qanmaj avratьn,
qomşusьn soqe;
— İşte sizge „Kaminisler,
savitler“,—dej;
— Beklegenimiz qac ьllar, bu eken,—
dej.

Ortalьqta ne jacejka,
ne de sovet;
Voma İbrahim
„starica“
өzi olqan,

Kojde ise,
„sovet“ adъ
alqan qave
Kulak, molla,
bejaz bandit,
хърсъзъ tolqan.

Bir jel kivi kece
saatlar,
aqşam ola,
„Komissija“ banditleri
toplaşalar.
Онъ betin balqa
bulqar,
Sonra tuzqa—
bulaştъr
ojnamaqnъ
qonuşalar.

„Militsija“—
çyryk Memet
daha barlar,
Maqsatlarъ:
Ismailni
barъr almaq.
Elin baqlap efendige
ketirgen son,
Онъ şişik ceresine
balnъ jaqmaq.

الدي حاتمينا

Sen, Ismail kel, aşasa, şajna uzaq toqtamasa

— Hajdъ tur, ej,
bal xъrsъzъ,
ne şışkensin?
Seni anda beklej
çemaat!—
dep ajttılar;
Ses bermegen Ismailge
acıvlanъr,
Pençerege vintovkanъ
doqurttılar.

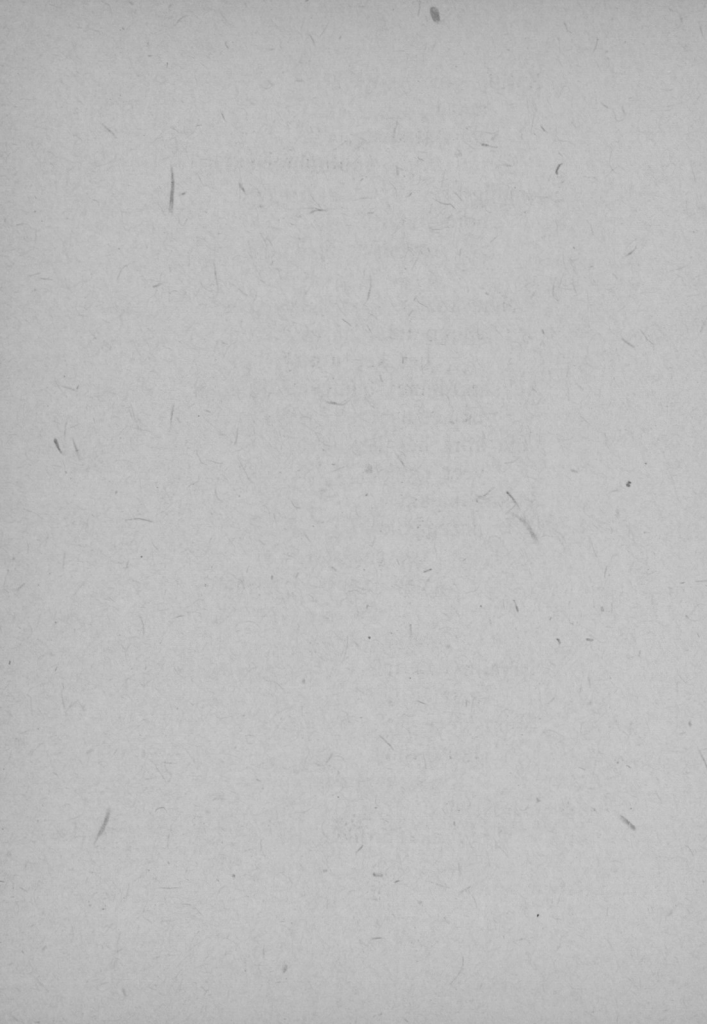
L'akin:
evden sьcrap
turqan
Ismail de,
Evge kirmek
jasaqlъqъn
xaver verdi;
Onъ ajtqan
sözlerine
soguş bergen,
Saruş Memet
jaralanъr
jerge endi.

Onъ sonra—evden alъr
elin baqlap,
Sacъn julqъr
„çemaat“ evine ketirdiler.

Xatip,
mazin,
starosta,
„pólnomoclar“,
Ismailge
borclarıñ
ödediler.

—Niçe kozler
vaqır tura,
her kes urmaı,
Al, sen Memet, qamcın da
Saj cemaatın.
Oña kore her kes icın
ycer qamcı,
Jandır balam,
pezemenkniñ
ber çezasın.
dedi xatip; o aqşam,

O „qahvede“,
Ismailni evlerine
bermediler;
Sonra geçe
tanış-biliş,
aqa-qardaş;
Pençereden alıp
evge ketirdiler.

v

DAHA NELER,

DAHA NELER?..

Ej dostlarım!
daha neler,
daha neler...
Jazmaqnen de bitmejcek
o keckenler,
Tek onlarmъ,
tek jyzlarmi
o yıllarъ
Bunъđ kivi
çan cekişir,
çan vergenler?

Tek bir kojde—
tek bir kojde—
sajъr keldim,
Olъr kecken
altmъş tyrlы façianъ;
L'akin
joqtъr,
olmadъ da,
olmaz da hem
Baј, kulaklar,
Sevip sajsъn
façыrlarnъ.

Sənfij duşman
aşmadı,
aşmadı,
Emekdarnı
emek icyn,
çan atqannı;
O her daim
bir jerine
beş cıqardı,
Fuqarenin arqasından
qazanqannı.

Neler-neler!
Men kormedim
O yıllar:
Arqalarqa tel qızdır
vasmaqnnı?
Joqsa bir vaş
sarımsaqqa
qav. saqır da
Boqulqançek aqızlarqa
tırmaqnnı?

Neler-neler!
Men kormedim
O yıllar?
Cıplaqlatır
qar boranda
jurmeknini?

Joqsa dinnin,
şariatnıñ
ajtmasınen
Tiri çannı
mezar qazıp
konnemkimi?

Neler-neler!
Men kormedim,
O yıllar,
Qoj terisi jarıpır da
carmaqıñmı?
Bir insannıñ
çellatlıqı
sajesinde,
Bir jigitni
sormamadan
atmaqıñmı?

Daha neler...
Daha neler...
Dada neler...
Bunıñ kibi misallerim
daha bınler;
Taş juklengen,
arabaqa
„хырыз“ jekip

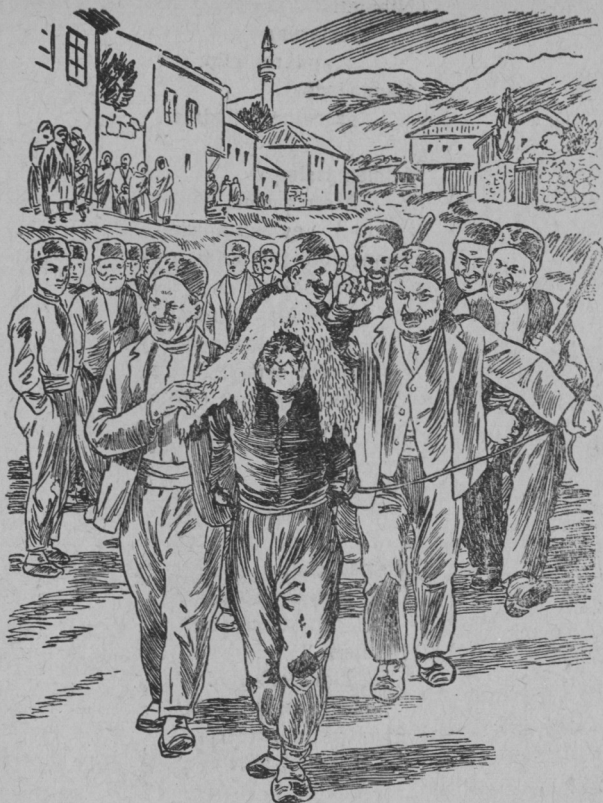
Ajdadılar
Ali vajlar,
efendiler.

Əjlə oldı,
hatta bir kun
bir jigitni,
Armut caldı—
dep huzurqa
saqırdılar;
O armutnı
qursaq
jağr
sıqarmaqa

Bazı bir soj
„Sovetçiler“
ımtıldılar.

Men pek bilem,
qoj terisi
xırsız dep,
Yseinni bir furunqa
qıstadılar.
Demir senek sañçısınen
saplajaraq.
Nihajet öldürdi de
quvandılar.

Men pek bilem
bir eriksın
jaş bir qıznı;
Koj icinde dolandırdı,
ojnadılar.

Altmış yaşlıq Asan qartını—ev bastı,—dep. Soqalarğa jır jrlatır
kezdirdiler

Nihajeti

sacrağın

tıraş etip,

Qamçılady

öz evine jolladılar.

Altмыш yaşlyq

Asan qartın,

ev bastı—der,

Soqarlarda jır jırlatır

kezdirdiler:

—„Мына, Mende,

qart хыссызым,

Korin çematı

Çymlesini meçbur etti

dedirttiler.

Hic unutmam,

Sert Alini,

bir çevizcün;

Taşqa tutır

komylgençek

şuvaltılar.

Nihajeti

öldi vellep

ырақты да

Evlerine тыңнамада

darqadılar.

Hic unutmam!
Bir qadın
tavuq caldı—
Dep, qavege
elin baqlap
ketirdiler.
Koj soveti reisinen
Komissija
Bir butylka
samagonnı
icirdiler.

Bunun kivi azaplarqa
oqraqlar,
Kojnı tek bir
faqır-fuqaresi oldı;
Actan ölgen
O jerlerde
qırqqa cıqsa,
Öldirilgen,
Saqlanğan
jyzge cıqtı.

Işte Qara Ismail da
Ondan sonra,
L'anet etti,
tuvğan kojnı
her şejine.

Savlıqlaşыр
tuvqanlarь,
anasьnen;
Сьqыр ketti
Ukraina cөllerine.

Coq aradь qarip anaj
ondan sonra,
Çandan sevgen Ismailni
tapamadь;
Sarılaraq fidan kivi
dız voyna,
El'a esmer maqlajьndan
Өramadь.

VI

TOPRAQ!

TOPRAQ!

Kecti kunler, kecti ajlar,
kece devir,
Acuvlu kin qajnaj kene
jyreklerde;
Aqlaj edi anajlar hem
bavajlar da,
Aqlaj edi cecek acqan
terekler de.

Aqlaj edi, cunki her jaq
xarap edi,
Azbar bozuq, evler bozuq,
jyqyq edi;
Fuqarenin mal—miti,
evi-barqy,
Sypyrkisi, gugymi de
satlyq edi.

Satlyq edi, satlyqandi.
barq, joqy,
Elindeki beş-on sazın
baqcasy da,
Topal atny çöremege
bergenden soñ,

Qalmaqan son jyz syrmege
topraqъ da...

Acıvlu kin turmaj qajnaj,
kece ajlar,
Kele-kece jigirmi yc seneleri;
Iş tarъla, tarъlsa da
uzaqlarda,
Aqъşalar kojniң alaj
qarıpleri.

Bir zelzele sardъ aldъ
o jerlerni,
Kah calqana derja kivi,
kah durula;
Kunde qac qat vahşilikke
syrynesin,
Kunde niçe fuqarenin
vojнъ urula...

Bøjle edi faqъr icyn
o zaman kun,
Aqalarcyn her kun ojun,
her kun dugyn;
Əse jaşlıq, onъ beklej,
bu kun degil,
Əmyr vergen baxtijarlı
jarъnki kun.

Əse, evet, əse arta
komsomolda,
Baş kotere çanъ kelgen
faqъr jaşlıq;
Teşkil'atnъn ajtъr qojqan

her bir sözi,
Faqýrlarcyn bahtıjarlıq,
ulu şadlıq.

Gurlej hajat tolqunlar,
 koj sarsıla,
Eki sýnyf bileklerin
 tirej berdi;
Mazlum sýnyf pek quturqan
 baj sýnyfqa:
„Sýnfij kureş devam ete
 kene“,—dedi.

Kojde cölde jañ reis
 kerekligin,
Ajtışalar, soraşalar
 fuqareler;
Sýqsýn artıq „Urkumitler“⁶
 aramızdan!
Reisimiz özimizden olsın,
 dejler.

Atik Ali baş kotere
 „Çoqap“⁷ isteј,
— Nicyn baqlar qajtarılmaј
 kene de—dej.
Biri cara mahkemege,
 biri RIK ke,
Birden birge aql jetmeј
 o şeјlerge.
Bir talajь acıvlana
 dogyneler,

Mahkemege, ispalkomqa
jyz syreler;
Jazdygylan her satırcyn
Tumanovqa^s
Barın-joqun, satır-savır
haq bereler.

Biri kecse arızanı
biri kesmej,
Mırza oqlı sudjanı
kozi secmej;
Kimde qonsa, kimlerde
et aşasa,
Onı mırza syryklemej
cekkelemej!

Tısyneler fuqareler,
nısyn? dejler,
Baqsan sovet hukumeti
bizcyn dejler.
Ama baq sen, anav dynki
sudjaqa
Japraqlar bejazdan da
beter, dejler.

Napaqasın, coq oturmaz
mırza oqlı,
Sudjalıq bugun, jarın
tışer elden;
Kecer yıllar, sudjalar,
agronomlar,
Ösip jeter, bizden—
faqır-fuqareden.

VII

ILK

JENİŞ

Deñiz coşa dalqalar
aqşalar,
Sanki dersin bir işke
aşqalar,
Sanki dersin hejvetli
Perekopн
Abozлар tasırdap
carşalar.

Musafirler keleler
bizim kojge
Dedi carş, soluqlap
Ysejincik,
Он korip, carş ketti
sejir icyn
Pionerge kirecek
Sejitmemetcik.

Aqşalar carşşp
faqr jaşlar,
Byjuk quvanc sarıldı
jyreklerge;
Dejler: artq kulaklar,
Voma İbramlar,

Jalvarırlar tiz cökip
qarıplerge

Kelgenlerniñ içinde
RIK reisi,
RKP(В) rajkomnıñ
Sekretarı;
Osobotdel vekili
Cipurkonen.
Jañ reis olaçaq
Emirali.

Sxod başlaj, her keste
acıv qajnaj
Birlik oldı ırqatlar, fuqareler;
İşanamız hepimiz partiyaqa
Partijamız—oçamız bizim
dejler.

Emrasan qart toqtatıp
söz istedi.
Ajtaçaqım, „elçemaat“,
qısqı dedi;
Men isterdim selsovet
reisimiz
Bu jigitniñ olqañıñ
degen edi.

— O kelgen soñ sovetniñ
işlerinde,

Hiç unutmam sert Alini, bir çavzıyn, taşqa tutup komyıgenkçe
řubalttılar.

Ymyt etem, sovetce,
coq iş olır;
Hem, baştadan vaqıcalar
qajtarılsın,
Eminimki hepisode
qajtarılır.

Sxod kete; ırqatlar,
fuqareler,
Eri, qız, qartlar
birleşkenler;
Bir tarafta jerleşse
kafadarlar,⁹
Diğer jaqta juqarıda
ajtyloqanlar.

Söz istedi, söz aldı,
RIK reisi,
Dedi: cыqsın sөjlensin
starosta
Bersin cevap bu xalqның
istegine.
Degenine qoşuldı
Amet usta¹⁰

Анаы jaqtan ырланды.
Batır Asan¹¹
— Ne ajtaçaq eken şu,
Bilmejsiz siz?

Quvъңыз ketsin işi joq.
Onъn mъnda
Daha oңa adam dep
söz beresiz“.

— Men razъm musafir
Emiralige
Reistmiz olsъn da
endi tъştan,
Өzi belli rajkomda,
ispolkomda,
Bu rajonda nam vergen
bir partizan.

Batъr Asan bu sözni
ajtъr-ajtmaz
Çemaat turdъ quvanşыр
el koterdi;
O vaqъtta Ali vaj
cъraj sъtъp
— Janqan eken cъraqъm
endi,—dedi.

Byjuk vajram vaşladъ,
byjuk kojde
Aqъşalar faqъrlar
Sovet vetke;
Herkes derdin tokeçek
care tapsa;

Şu daqqa, reiske—
Emiralige

Biri kele baqcam dej,
topraqım,—dej,

Biri kele baqım,—dej,
evl'adım—dej,

Biri kele nasıl olır
Şimdi bu dej,
Bir funt unqa evcigim
Sattım da dej.

Acuvlandı Emrali
jerni tepti,
— Hukümetniñ dekreti
coqtan endi;
demek: baqlar, baqcalar
satılqan son

Bugun kene qajtqan
joqmı? dedi.

Topladılar jaşlarnı
selsovetke
Aqlattılar Sovetler qanunların,
Ketsek bizler Leninniñ
ulu, acıq jolıdan,
Temizlerimiz kojimizni
Kulaklardan.

Degenden son söz berile
sekretarqa,

O aqlata partiya
programnı.
O kostere Leninin portretini,
„Budır!—dej,—jer şarın
kapitan“.

O kostere birlej bir
Stalinni,
Kalininni ve diger
rehberlerni;
Tanış ete bir sıra
kitaplarnen
Tarif ete partiya
kureşini.

Söz bereler jaşların
pek coqlar,
Bir talaj jazyla
komsomolqa;
Bir talaj sorajlar
usulların,
Mumkynlygin kiryvni
partiјаqa.

Böjle başla o kojni
jañ kuni,
Onı jeñme kulaklıq;
kulak jaşlıq;
Baj sınıfın aldında
topdaj tura,

Teşkil'atlı og ketken
faqr jaşlıq.

Kojde klub ayla
her kes qatnaj,
Sarıp alqan bir quvanc
jaşnı, qıznı;
Aqşam „vecer“ olaçaq.
hazırlıq var,
Ojnajçaqlar ajtuvlı
„Arzı qıznı“.

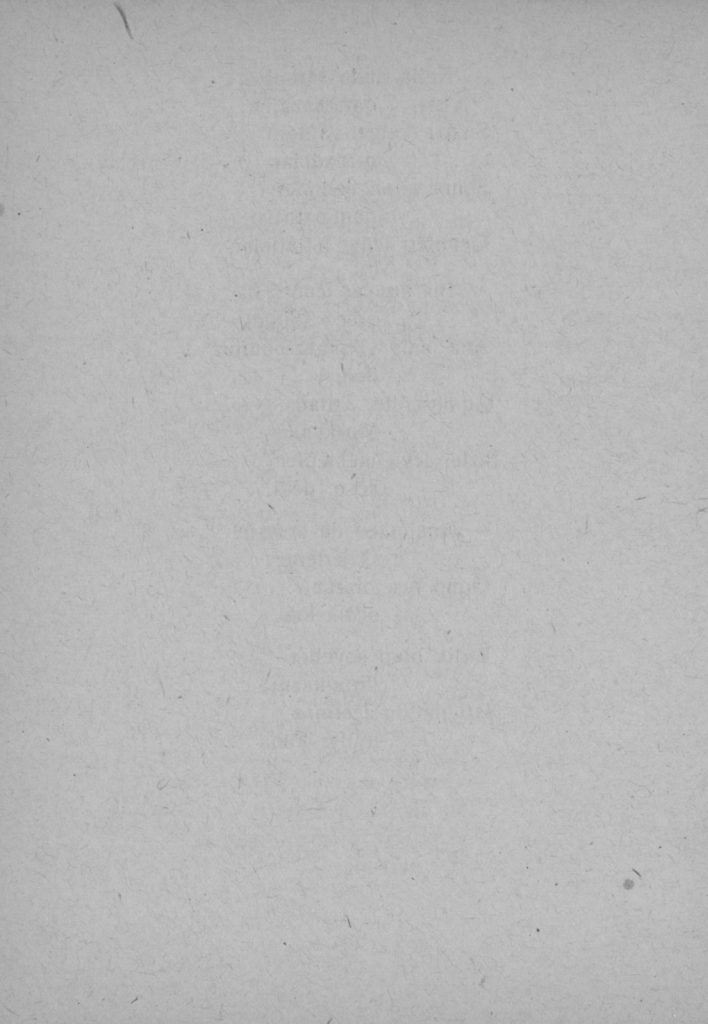
Biri minder ketire,
biri jurqan,
Sarışalar balalar
joldan, qırdan;
Hepisi cara, hepsi de
kirmek isteı,
Qarış da kelgenden
bilet isteı.

Böjle başlaı o „vecer“,
xalq coq kele,
Kelir kete klubnı
fajdasına;
Pençereden soquqlan
Çemilcik de,
Qajtır kelip maqtana
anasına.

— Kəlip anda sarıqlı
qart babajlar,
Suvqa kelgen apteni
qıstadılar;
Sonra onı belindən
qaqır tutır
Gemileri içine fırlattılar.

— Bir aqacqı cıqır da
„rec“ sölledi,
Ana, bala „oquqız-oquqız“
dedi;
Aqmesçidte, Jaltada,
Moskvada
Bizler icin mektepler
acqı, dedi.

— Anaj men de keterim
O jerlerge
Oqur oça olıym
oçam kivi;
Birlik olır sovetler
jurtımyznı,
İarqılatır, acarmız
vıllır kivi.

VIII

JURTQA

JARDŮMŮA!

Kecti jýllar,
 kecti kunler,
 Coq kojlerden
Coqtan endi o aqalar
 deniřtiler
Sovetlerde kulaklarnyň
 jerlerine
Saf jyrekli emekdarlar
 Begiřtiler.

O zamanlar, az jyl degil,
 şu vatannyn
Her koşesi bejaz bandit
 tolu edi;
Şunyn ısyn emekdarnyn
 her adym,
Biñ bir tyrly meřaqatqa
 syrynirdi.

Keldi zaman,
 millionlarnyn
 Stalini,
Kureşlerde
 jañ sil'a
 berdi bizge;

En son kulak sьnyьnyь
bitirmekni
Program—dep
asьp qojdь
ogimizge.

Kecti endi faqьrlardan
muьlu kunler,
Sardь aldь jyreklerini
vaхyьly kunler;
Sotsializ tantanasь,
qalevesi;
Actь kojde jyzler sajьn
baqlь kozler.

Kunniь esas vazifesi
kolxoz işi,
Toplaşuvda, evde, colde
bu sejlene;
Şu kuni de Xarkovadan
jacejkaqa
Almamadan, bermemeden
mektyp kele:

— „Sajqьlyь kojdeşlerim!

Menim kojden сыqanьm 8 jьlqa varьp jata. Siz,
belkim, benim saq qalqanьma inanmajdьrsьz da...
L'akin men saq sel'ametim. Men 22 senesi baharinde
kojde kulaklarnьn fuqare ve ьrqlatlarnь vahşicesine
koteklep öldyrgenlerini hatьrlaqanda bu kun bile

saclarım tik qaqa. Men özim de ölmemek içyn olar-
nın ellerinden qurtulıp qacqan edim ama, Sejtlerge
kelgende artıq ketip olalmadım. Demir yol stantsiası
janında jıqılıp qalqan edim. O vaqıt meni Kercten
Xarkovaqa pojezden ketken qızıl askerler beraber-
lerine alıp kettiler. Men 2¹/₂ yıl özim istejerekten
Qızıl orduqa xızmet ettim. Men 2¹/₂ yıl „divizionni;
ruzejni masterskoj“da calıstım. Rusca ogrendim,
tam manasınen elektrikten anlaqan master oldım,
partijaqa kirdim. Meni pek sever ediler. „ruz. mas-
terimiz“ Slesarenko arqadaş bugun bile rast kelgende
meni özine calışmaqa saqlıya. Soñ benim oquvqa
vyjyk istegim olqanıñ glavnij masterimiz Pol'akov
arqadaşqa ajtqan edim, o vaqıt meni „Xarkova elek-
tro mexaniceskij texnikumna“ jollaqan ediler. Tex-
nikumnı bitirgenime endi 8 aj toldı. Şimdi elektro-
dinamiceskij zavodta texnik olıp calışam. Anam,
qardaşlarımın saql olqanlarım bilmegenimden bu
mektypni doqrudan-doqrı jacejkaqa jazam.

Zavodta pek jaxşı, l'akin kene de kojge qajtmaqa
istejim. Cynki kojlerde artıq kolhozlar qurulmaqa başla-
dı, kulakların da sınıf olaraql joql etmek meselesi var.

Men anda varıp olarnıñ tyvı taurından joql etil-
mesine siznen birlikte calışmaq istejim. Kojimizni
baştan başqa kolhozlaştırqan soñ bir elektrik stantsija-
sı qurajıq, kojni bir jarıqlatajıq-bir jarıqlatajıq kor-
genler şaşır-şaşıp qalsınlar.

Anam qardaşlarım saql olsalar sel'am sejlenez, 8
jıldan berli mektyp jazmaqanma çanlar aqırmasın.

Qajda olǵapı́mıń xaver etken olsam, belkim, menim evge qajtmamıń ister ediler. Men ise mektepni bitirip olmaz edim. Meseleniń aslında budıǵ.

Kommunist sel'amınen kojdeşiniz—**Ismail**

19 14/XI—29

P. S. 5—6 kunden meni kojde bekleniz.

Kel, Ismail, kel bizge,
biznen birge,
Kojimizni aqlajbq,
jarıqlajbq.
Temizlejik icini
hem tıǵıń,

Etrafıń ıjezdaj
donatajbq.

Patlatajbq eń sońki
baj sıńıń
Kuly kokke savurılın
tytın olıp,
Baqcalarda, baqlarda
hakim olın
Bar ıemaat kulaksız
plan sızıp.

Kel, Ismail, kel bizge
biznen birge,
Zavodtaki teıriben,
sil'a olın;

Jansын /kojde Ilcinin
lampockasъ,
„Jansын duşman jyregi
kevar olsun“.

Böjle başlaj o kojde
jaңъ devir,
Entuziast faqırlar
birleşeler;
Birlik olъp kolhozнь
quruv icyn,
Kulak, molla syrysın
sypyreler.

Keldi master Ismail
keldi kojge
Jetip keldi kureşler,
kureşine.
Saqlıqlaşa Ali vaj
kozin qıssır,
jaңъ kelgen
„Kojdeşinen“.

Ismail

Eski şalvar ystinden
jip baqlaqqan,
Carıq kijgen Alıvaj
qarıvım dep,
Jartъ qalpaq kijgen son
taz başına

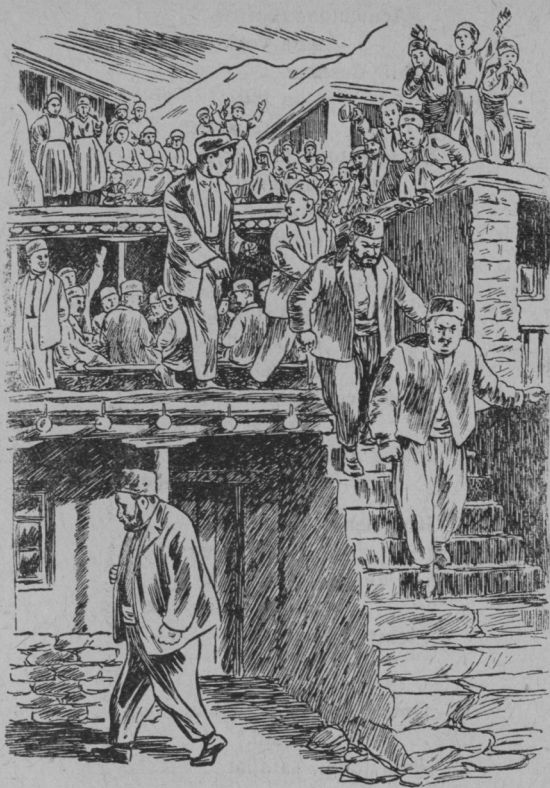
Araqajь aqlaqlan
baqlыгьr-baqlыгьr.

Balqurtlyqlы xatipnin
pek janarqlan
(„Senet jarыp“ hepisini
kolhoz alqlan;)
Torg bitken son xatipke
faqlыrlardan
Bir sarыqlnen bir tespi
baqlыqlanqlan.

Starosta Voma Ibram
ezi qactь,
Qарысыл selsovet
kelip actь.
Ne actмасыл o vahşı
samosudta
Coq analar aqlattь,
coq çan jattь.

Ajaq caldь, o duşman,
tek bir degil,
Biñ kere de vatannың
esyvine;

Muslymovlar, Veliler
Arifçanlar,
At ojnatьp jyrdiler,
niçe sene.

Kulak, molla syrysin sypyreler

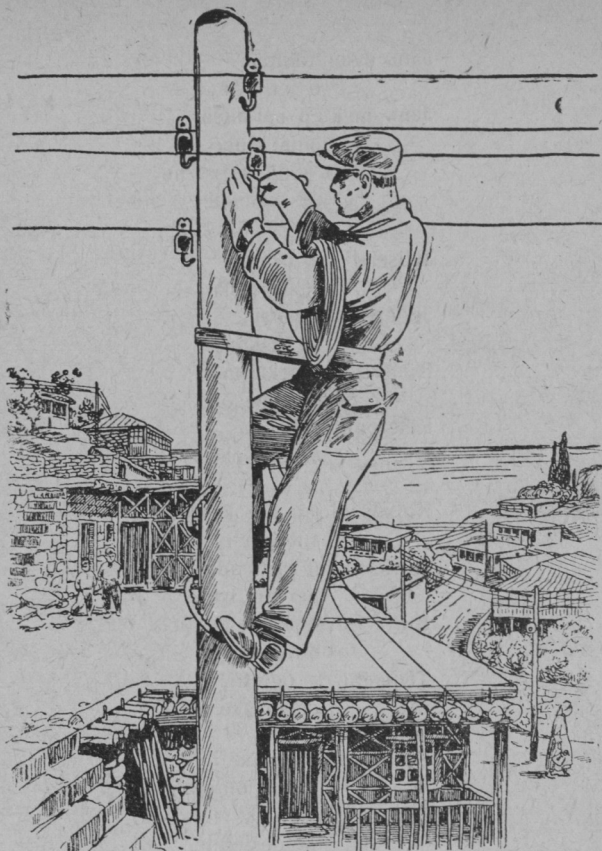
Acıvıñdan kozine
 qara cokken
 Sıñfıj duşman
 „jan jattı,
 camura battı“.
 Saqlı tutqan soñ tyjyr
 dinamitni
 Selsavetniñ tyvine
 baǵp attı.
 Keñti devir, bu muhit,
 bu vatannıñ,
 kordı şadlıq
 faqıǵ-fuqaresi.
 Kojde, cölde,
 şeherde, fabrikada
 Majak oldı
 sotsializm qalevesi.
 Kureşlerde nam alqan
 vyjyk kolxoz,
 bar Qırıtqa nam vere
 coqtan berli,
 Elektrik jaǵıq
 jetiştirdi
 Ondaj kojge, o jurtnıñ
 Ismaili.
 Jañ jollar, sarajlar,
 jañ baqlar,

Jaň evler tikildi
o jerlerde;
Jaň mektep bal'nitsa
jaň klub,
Sardь aldь kolhozнь
beş senäde.

Jetişeler bilgili
ceber jaşlar,
Jerleşeler kimersi
iş başına,
Kimersi de mektepni
bitirgensoň,
Kete oquj daha da
başqasyna.

Kolhoz olqan her kesniň
tuvqan işi
Gurlej hajat jurtymda,
her bir işte.
Birlik quvet birlik iş,
birlik ömyr;
Ténbelni de ogretti,
cekti işke.

Sekiz ýyllыq teçrивe,
zavod ömyrin,
Ismail coq aňlata
kojdeşlerine,

Јансын којде ллицнѣ лампочкась, јансын дѹшман јѹрегѣ кевар олсын

O teçrîbe şan olqan,
şeref olqan,
Ərnekl olqan
kolxoznıñ
işlerine.

„Oqu, oqu“ denilgen
Lenin sözi,
Sarıp aldı jaşlarnı
hem qızlarnı,
Bugun kolxoz ozqara
mekteplerge,
Jağıp qajtıp keleşek
doktorlarnı.

Quvaşalar baqlarnı,
baqcılarnı,
Ceceklegen, östürgen
udarnikler,
Quvaşalar vatannıñ
esmerleri,
Əsip jetken bınlernen
ismailler.

Kule baqlar, baqcılar;
kule qartlar,
Kule quvanc coqraqı
jaşlar, qızlar;
Kulyşeler zamanıñ
iftixarı,

Pionerler, entuziast
komsomollar.

Sel'am saña Stalin
Ulu adam!

Sel'am saña binlerden,
millionlardan;

Sel'am saña Qırmıñ
nam qazanqan,

Haq qazanqan
sel'amqa
kolxozıñdan!!!

ANLAŞYLMAQAN SƏZLER LUQATCAS

¹ Cigit-şeftali, qajsъ ve erik icinden сьqqan cegirdekke ajtalar.

² Kanaka-stavru—Jalъ војъның vazъ bir jerlerinde qъzъl partizanlarnың jyrgen özenleri ve daqlarnың adlarъ.

³ Davdavuc—ьrқatlar David Davidovic nam şorvaçylarъna Davdavuc dej ediler.

⁴ Voma İbrahim—jalъ војъ kojleriniң birinde acъq jъlъ samosud jarъp adam öldyrmeknen nam vergen kulakның biri.

⁵ Atik Ali—Jalъ војъ kojleriniң birinde jaşaqan fuqarelerden biri.

⁶ Irkumitler—Aluştа rajonъnda eң zengin kulaklar qorantasъ.

⁷ „Çoqar“—vazъ bir kojlyler cevap sözini „çoqar“ dej turqanlar.

⁸ Acъq senesi jalъ војъ koj sovetleriniң birinde sekretarъlъq jarqaq savъq bejaz ofitser.

⁹ Kafadarlar—kojniң zenginlerinden olъp bir qac qorantaqa belyngen kulaklar.

¹⁰ Amet usta—kojniң orta hallыlarъndan biri.

¹¹ Batъr Asan—koj fuqarelerinden biri.

MUNDERİÇE

	Sahife
Aqıyır jıllar	3
Ali vajıñ qorantasında	13
Aqımetmetniñ azbarında	23
Komissija huzurında	31
Daha neler, daha neler	41
Topraq! Topraq!	51
Ilk jeniş	57
Jurtqa jardımoqa	69
Añlaşılmağan sözler luqatcası	83

Oqujuç arqadaşlar

*Bu kitap haqqında öz fikriñizni bildirip, jaşyñızny ve
professijañızny kosterip şu adresnen jollañız:*

Aqmescid Sovet Soqacı, № 5 „Qırımneşr“

Слано в производство 8/X I-1935 г. Подписано 21/II-36 г. Формат бумаги 72X104^{1/32}. В печатном листе 56 тыс. знаков. 2^{5/8} печ. лист. Уполглавит Крым. АССР „А“ № 386. Крымгосиздат № 376. Заказ № 3473. Тираж 3100 экз.

1-я Гостипография Крымполиграфтреста. Симферополь,

ул. Кирова, 23.

Ц. 1936 г.

Инв. № 2869

Акт № 131

Знамен. Я.

TYZELTYVLER

Satırlar

Sahife	Juqa- rıdan	Aşa- rıdan	Jañlıs	Doqru
29	8	—	Ismailge	Ismail—dep
36	—	14	tuzqa	tozoqa
75	—	7	„kojdeşinen“ Ismail	Ismail „kojdeşinen“

Исмаил.

181

MUNDERİÇE

	Sahife
Aqır yıl lar	3
Alı vajnıq qorantasında	13
Aqymemetnıñ azvarında	23
Qomissıja huzetında	31
Daha neler, daha neler	41
	51

Сдано в производство 8/X I-1935 г. Подписано 21/II-36 г. Формат бумаги 72×104¹/₃₂. В печатном листе 56 тыс. знаков. 2⁵/₈ печ. лист. Уполглавлит Крым. АССР „А“ № 386. Крымгосиздат № 376. Заказ № 3473. Тираж 3100 экз.

1-я Гостипография Крымполиграфтреста. Симферополь,

ул. Кирова, 23.

Ц. 1936.

Ивв. № 2869

Акт № 131

Золотн. Я.

107

Ғижать 2 г.
Қарь 50 к.

7137 | К-Тат.
12-769

Госиздат Крым. АССР. Симферополь, Советская, 5